

astrofizyka układów planetarnych

lista 5

---

1. Dzięki sondzie Voyager 1 odkryto na Io 9 aktywnych wulkanów. Zakładając, że średnio jeden wulkan wyrzuca 50 km^3 lawy i materiału piroklastycznego na rok, oblicz:
  - a) średnie tempo odmładzania powierzchni Io (w cm na rok),
  - b) czas, jaki potrzebny jest od odmłodzenia warstwy skorupy grubej na 1 km.Porównaj przykładowe zdjęcia powierzchni Io i Księżyca. Jaka jest główna różnica w wyglądzie tych powierzchni wynikającą z wysokiej aktywności wulkanicznej Io?
2. Oblicz energię kinetyczną i ciśnienie powstające przy uderzeniu planetoidy o średnicy 10 km i gęstości 3.4 g/cm^3 . Załóż, że przy zderzeniu planetoida ma prędkość $v=20 \text{ km/s}$. Dla porównania z trzęsieniami ziemi, wyraż otrzymaną energię w skali Richtera: $\log_{10} E = 4.4 + 1.5M$, gdzie E – energia w J, M – wielkość trzęsienia w skali Richtera. [przydatne pojęcie: ciśnienie dynamiczne]
3. Aby uderzenie meteoroidu spowodowało powstanie typowego krateru, prędkość przy uderzeniu musi być co najmniej hiperdźwiękowa. Meteoroid jest spowalniany przez atmosferę znacząco, jeśli przechodząc przez nią przecina kolumnę powietrza o masie porównywalnej z nim samym. Wyznacz minimalny rozmiar meteoroidu żelazowego (gęstość 8 g/cm^3), który może uderzyć w Ziemię i Wenus z prędkością hiperdźwiękową, przy której następuje formowanie krateru. Jak duży krater powstanie przy uderzeniu takiego obiektu? Zależność między energią zderzenia E [J] a rozmiarem krateru D [km] jest następująca: $D = 1.48 \cdot 10^{-5} E^{0.294}$.
4. Wyznacz masę atmosfery Wenus i Ziemi w jednostkach bezwzględnych i względem masy danej planety. Wykonaj powtórnie obliczenia dla hipotetycznej atmosfery Ziemi wzbogaconej parą wodną pochodzącą z oceanów (cała masa oceanów przeniesiona jest do atmosfery; średnia głębokość oceanów wynosi ok. 3800 m). Porównaj wyniki.
5. Sprawdź poprawność stwierdzenia, że o obecności atmosfery lub jej braku w pierwszym rzędzie decyduje ucieczka Jeansa. W tym celu wyznacz parametr ucieczki λ_{esc} w funkcji odległości heliocentrycznej dla wszystkich 8 planet, Io, Ganimedesa, Tytana, Enceladusa, Ceres, Plutona i Eris. Przy obliczeniach załóż, że temperatura atmosfery równa jest temperaturze równowagowej przy albedo równym 0.0, a egzobaza jest na wysokości 0 km nad powierzchnią. Wyniki (wykresy) można przedstawić w formie krótkiej prezentacji.
6. Wyznacz masę traconą z atmosfery przy uderzeniu ciała o promieniu 15 km i prędkości zderzenia 30 km s^{-1} . Obliczenia wykonaj dla Ziemi, Wenus i Marsa. Wynik wyraż w jednostkach bezwzględnych i względem masy całej atmosfery danej planety. Wyniki skomentuj. Przyjmij, że parametr obciążenia odparowaniem ϵ_v wynosi około 20.
7. Ganimedes posiada własne pole magnetyczne, którego natężenie na równiku magnetycznym wynosi około 7.2 mG. Jeśli księżyc ten byłby planetą o orbicie takiej jak Ziemia, to w jakiej odległości od niego (w kierunku do Słońca) znalazłaby się magnetopauza? Założenia: oś magnetyczna jest prostopadła do kierunku na Słońce, parametry fizyczne wiatru słonecznego odpowiadają typowym obserwowanym w okolicy Ziemi.
8. Wyznacz położenie jonopauzy dla Wenus i Marsa (odległość w kierunku dosłonecznym). Wiatr słoneczny w okolicy Wenus ma gęstość 10 protonów cm^{-3} , prędkość 400 km s^{-1} , natężenie pola magnetycznego 10^{-4} G . W okolicy Marsa: gęstość i pole magnetyczne 4.5x mniejsze, prędkość taka sama. Potrzebne parametry atmosfer obu planet wyszukaj samodzielnie.
9. Jakie zmiany (wyrażone w arcsec) w położeniu Słońca powoduje a) Ziemia, b) Jowisz, c) Neptun przy obserwacjach prowadzonych z odległości 10pc? Porównaj otrzymane wyniki z możliwościami obserwatorium GAIA, które dla jaśniejszych gwiazd może wykryć przesunięcia rzędu $10 \mu\text{as}$ (mikroarcsec).
10. Jakie zmiany jasności Słońca powoduje tranzyt Ziemi i Jowisza obserwowany spoza Układu Słonecznego? Czy zmiany te możliwe są do zarejestrowania przy użyciu współczesnych instrumentów przeznaczonych do poszukiwania planet metodą tranzytu (satelity Corot i Kepler miały dokładność pomiaru strumienia wynoszącą odpowiednio 7×10^{-4} i 2×10^{-5} przy pomiarach trwających kilka godzin).
11. Jaka musi być minimalna masa planety, obiegającej gwiazdę o masie Słońca w odległości 1 AU i 5 AU, aby mogła być wykryta metodą spektroskopii dopplerowskiej? Obecnie możliwe jest wykrycie zmian prędkości radialnej niewiele mniejszych niż 1m/s.
12. Oblicz prawdopodobieństwo wystąpienia tranzytu Ziemi i Jowisza dla obserwatora znajdującego się w innym układzie planetarnym. Kąt między kierunkiem obserwator – Słońce a płaszczyzną orbity planety jest losowy.

13. Planeta podobna do Ziemi obiega po orbicie o promieniu 0.03 AU gwiazdę typu widmowego M o mocy promieniowania $10^{-3} L_{\text{Słońca}}$.

- Czy planeta ta znajduje się w strefie habitacyjnej (ekosferze)? Wskazówka: wyznacz temperaturę równowagową planety.
- Planeta ta krążąc tak blisko gwiazdy będzie wykazywała obrót synchroniczny (efekt działania sił pływowych). Temperatura obliczona w punkcie a) nie opisuje zatem dobrze warunków lokalnych na planecie. Zakładając, że atmosfera planety nie przenosi efektywnie ciepła pomiędzy obszarami o różnej temperaturze, opisz warunki termiczne w różnych obszarach planety. Zastanów się na możliwości wystąpienia życia na takiej planecie. Jaka będzie maksymalna możliwa temperatura na powierzchni planety? Wskazówka: skorzystaj z podobnego problemu opisanego w zadaniu 9 na liście 1.

14. Wyznacz:

- iloraz światła słonecznego odbijanego od Ziemi na długości fali $0.5 \mu\text{m}$ do ilości światła emitowanego przez Słońce na tej samej długości fali,
- iloraz emisji termicznej Ziemi na długości fali $20 \mu\text{m}$ do ilości światła emitowanego przez Słońce na tej samej długości fali.

Powtórz obliczenia a) i b) dla Jowisza. Wyciągnij wnioski dla wykrywania egzoplanet metodą obrazowania.

15. Oblicz energię kinetyczną meteoroidu o gęstości 1 g cm^{-3} , promieniu 1 cm , poruszającego się z prędkością 20 km/s . Zakładając, że przy przejściu przez atmosferę 0.01% energii kinetycznej jest zamieniane w ciągu 5 s na światło widzialne, policz moc świecenia meteoru i jego jasność dla obserwatora odległego o 100 km .

16. Poniżej rysunek po prawej pokazuje położenie znanych planetoid w pewnym momencie czasu (dla obserwatora znajdującego się ponad płaszczyzną ekliptyki; na rysunku pokazane są też orbity i położenie Ziemi, Marsa i Jowisza). Wyjaśnij, dlaczego przerwy Kirkwooda nie są widoczne na tym rysunku, w przeciwieństwie do rysunku po lewej stronie. Rysunek po lewej pokazuje liczbę planetoid o danej wielkiej półosi. Czym są przerwy Kirkwooda?

